

INDUSTRIELE ARCHEOLOGIE : EEN NIEUWE EN DRINGENDE TAAK VOOR MONUMENTENZORG

Sinds begin van dit jaar begint ook in België de term "industriële archeologie" opgang te maken. Ruim 20 jaar ná het ontstaan van deze discipline in Engeland, en jaren ná andere Europese landen. Nochtans was België één van de eerste geïndustrialiseerde landen, dat zijn invloed op industrieel-technologisch vlak op talloze andere landen en streken liet gelden. Op dit ogenblik bezitten wij nog talloze prestigieuze monumenten uit de industriële bloeiperiode tussen ± 1750-1920, doch de vertraging in de studie van deze relikten heeft er inmiddels voor gezorgd dat (te) veel reeds verdwenen is.

Dr. R.A. BUCHANAN (University of Technology, Bath) definiëerde

industriële archeologie als : "het zoeken naar, het onderzoek en het registreren van, en - in sommige gevallen - preserven van industriële monumenten; daarenboven tracht de industriële archeologie de betekenis van deze in te passen in de context van sociale en technologische geschiedenis".

Begin 1974 startte het *CENTRUM VOOR INDUSTRIELE ARCHEOLOGIE* zijn werkzaamheden. Het is gevestigd in de *Koninklijke Bibliotheek, afdeling kaarten en plans, Keizerslaan 4, 1000 Brussel*. In de eerste plaats wordt er gewerkt aan een nationale inventaris van sites en voorwerpen : graansilo's, hoogovens, bruggen, spoorwegen, stations, gashouders, arbeidershuizen, opslagplaatsen, oude fabrieksgebouwen, ... Hiervoor werd een nationale gestandaardiseerde meldingsfiche ontworpen : deze kan gratis aangevraagd worden op het vermelde adres. Het zal slechts op grond van een behoorlijk overzicht (inventaris) mogelijk zijn om uit te maken welke sites voor bescherming in aanmerking komen. Het is hierom dat we een oproep doen tot iedereen om ons uit gans het Vlaamse land gegevens te signaleren. Tevens zouden wij gaarne op de hoogte gesteld worden van initiatieven die lokaal reeds genomen werden, of zullen worden.

P.S. : Op het hogervermelde adres is tevens verdere informatie (brochures, e.d.) verkrijgbaar.

LINTENS Adriaan
Wetenschappelijk medewerker

VRAAG EN ANTWOORD

VRAAG 66 van de Heer D. Billiet.

Wie kan me helpen omtrent inlichtingen over DE MAAGD VAN GENT ? Een bibliografie over dit onderwerp ? Naar verluidt zou er een gedicht bestaan over deze MAAGD. Wie weet dit te vinden ? Ik ben voornamelijk geïnteresseerd in inlichtingen omtrent deze MAAGD in onze literatuur. Hierbij aansluitend : Waar bevinden zich nog afbeeldingen van de MAAGD op Gentse gebouwen ?

ANTWOORD OP VRAAG 64

We ontvingen nog een antwoord van de Heer P. Decaluwe, op vraag 64. "John O'Gaunt's" is de Saksische genitiefvorm van : John of Gaunt's Castle. John of Gaunt, Duke of Lancaster, is de vierde zoon (zesde kind) van koning Edward III van Engeland en Philippa van Henegouwen. Hij werd geboren te Gent, vermoedelijk in de St.-Baafsabdij, rond 1340. Zie hiervoor ook Gents Tydingen 2e jaargang, nr. 1, van januari 73,

blz. 17, antw. 24). Gaunt is een soort fonetische schrijfwijze van Gand. Deze toenaam zou na het derde levensjaar van John niet meer zijn gebruikt geweest. Dat hij nochtans met deze toenaam de geschiedenis is ingegaan dankt hij aan Sheakespeare's toneelspel "Richard II" waar hij aldus wordt vernoemd. Dat nu het Gravensteen in verband wordt gebracht met John of Gaunt is waarschijnlijk te wijten aan een chauvinistische interpretatie van de uitgever die ten behoeve van zijn Engels publiek een Engels personage zal verkozen hebben boven de Graven van Vlaanderen. Dat hier enig historisch verband zou bestaan tusschen het Gravensteen en John of Gaunt valt te betwijfelen.

ANTWOORD OP VRAAG 63.

Van de Heer Fr. De Vos kregen we volgend antwoord :

L.W. Schuermans in zijn ALGEMEEN VLAAMSCH IDIOTICON, 1865-1870, geeft het volgende :

BOTRES of BOTTERESSE, vrouw die eene bot of hot draagt, gelijk er te Luik vele zijn. Bij Kil. botte, butte, bodde, hotte, d.i. rughotte, fr. hotte, en vanhier 't fransch hottier, hotteur, hotteuse. Kil. heeft botdragher. "Te Thienen komen vele bottressen uit het Luikerland om botter en eiers op te koopen".

Aug. Rutten geeft dan in zijn HASPENGOUWSCH IDIOTICON, 1890, nog volgende bijzonderheden :

BOTRES, BOTTROS, Vrouw met eene hot op den rug. Fig. : De bottros is bij Mie K geweest, - Mie K heeft een kind gekregen. - Zij heeft de botros gesproken, concepit. - Ook : zij heeft naar Luik geschreven.

De Bo, WEST-VLAAMSCH IDIOTICON, 1873, :

Hot, Hotte, Rugmand, bagge, fr. hotte.

En in het Gentsch Woordenboek :

Hot, -te, Draagkorf : eene hotte mee kiecken (1661).

Op bladzijde 49 (vierde jaargang) werd de vraag gesteld : "Kan een van de lezers ons uitleggen, wat de letters T.P. betekenen en wanneer dit gebruik werd afgeschaft ?" Een lezer verwees ons naar het werk van Pr. Claeys "Le bourreau de Gand". We ontlene aan dit werk :

"La peine de la marque et celle de l'exposition furent maintenues dans la législation moderne par les articles 20 et 22 du code pénal de 1810. Ces peines ne figurent plus dans le code pénal belge de 1867. Une loi spéciale du 31 décembre 1849 avait déjà aboli la marque.

On imprimait, "avec un fer brûlant", sur l'épaule droite du condamné la lettre T quand il s'agissait des travaux forcés à temps et les lettres T P quand il s'agissait des travaux à perpétuité.

Les condamnés subissaient à Gand la peine de la marque sur un échafaud dressé au marché aux Grains. Ce fut le 31 juillet 1845 que cette peine fut appliquée pour la dernière fois. Depuis lors, jusqu'à son abolition par la loi de 1849, un arrêté royal de grâce ou bien encore l'arrêt de la cour d'assises lui-même dispensait l'accusé de subir cette peine in-

fâmante.

Quant aux expositions publiques, qui se faisaient également sur le marché aux Grains, la dernière eut lieu le 19 mars 1851. Depuis ce temps jusqu'à l'introduction du nouveau code pénal de 1867, le condamné, de même que pour la marque, recevait dispense de subir cette peine. Il n'y a exception que pour les condamnés par contumace qu'on expose en effigie, c'est-à-dire que le nom du condamné et le texte de l'arrêt sont affichés à un poteau au pied duquel se tiennent le bourreau et des gendarmes."

In verband met het artikel "W.A. Mozart en een Gents Orgel" ontvingen we van Eerw. Heer Fr. Verstraeten de volgende aanvulling, ontleend aan het archief van de Sint-Jacobskerk. (rekeningen 1771-1775)

fo 34 r° (1775 ?)

"Item betaelt aen Sr *pieter van peteghem meester orgelmaecker* de somme van twee hondert drijendertigh ponden ses schellijnghen en acht gr. ter rekenijnghe van de orgel in dese kercke bij hem aenghenomen te maecken. par ord. e et quitt. e

L. 232 - 6 - 8 "

fo 30 v° (1778 ?)

"Item betaelt aen Sr *pieter van peteghem mr orghelmaecker* de somme van vijfhondert seshien ponden derthien schellijnghen en vier gro over arbeit ende in volle voldoeninghe van den orghel in dese kercke bij hem aenghenomen te maecken. par twee ord. en et quit. en

L. 516 - 13 - 4 - 0 "

Hieruit blijkt, dat ook het orgel van de Sint-Jacobskerk werk is van Pieter Van Peteghem.

BIBLIOGRAFIE

I. *Het Pand van de Geschoeide Karmelieten te Gent en de reanimatie van de wijk "Het Patershol"*. Woord vooraf door R. De Kinder, Gouverneur van Oost-Vlaanderen. Teksten door Dr. Joh. Decavele, Dr. Elis. Dhanens, arch. Adr. Bressers, Philip Delva, Mich. Hoste en P. Speeckaert en arch. J. Zerck. Overdruk uit het "Kultureel Jaarboek van de Provincie Oost-Vlaanderen, jg. 1973, 2e band, Provinciebestuur Oost-Vlaanderen, Gent 1974, 159 p., 3 buitentekstplaten, 44 afb.

Ontsteld door de staat van verval van de vroegere kloosterkerk der Geschoeide Karmelieten en van talrijke woningen in het "Patershol" heeft de heer R. De Kinder, Gouverneur van de Provincie en voorzitter van de Provinciale Commissie voor Monumenten en Landschappen, een bijzondere werkgroep geïnstalleerd die als opdracht kreeg te onderzoeken

op welke wijze kerk en kloosterpand konden in de oorspronkelijke bouwtoestand worden teruggebracht. Er werd tevens gevraagd, welke de meest passende bestemming kon worden én van het kloosterpand, én van het "Patershol".

Behorende tot deze werkgroep, heeft de heer stadsarchivaris Dr. Johan Decavele een historische studie van de Karmelietengemeenschap te Gent (1272-1796) neergeschreven.

Dr. Elis. Dhanens kreeg tot taak een volledige monumentenbeschrijving van de gebouwen van het voormalige klooster op te maken. Hieraan voegde ze een hoofdstuk over de monumentale beeldhouwwerken en een ander over de voormalige uitrusting van de kerk.

Het architectenbureau Adr. Bressers lichtte de stand van de restauratiewerkzaamheden toe en de principes die bij verdere herstelling zullen moeten gevolgd worden.

De heer arch. J. Zerck tenslotte verwerkte zijn inzichten en bevindingen van 1968 tot reanimatie van het "Patershol" in een bijdrage waarin hij dat vroegere plan vergelijkt met dat van de voornoemde werkgroep en met vroegere projecten.

Dat buitengewoon boeiend boek, dat het actuele probleem van bescherming en het leefbaar houden van een deel van onze historische stadskern grondig en wetenschappelijk behandelt, is verlicht met talrijke foto's, o.m. een detail van het stadsgezicht van 1534 (Bijlokemus. Gent), een grondplan van het klooster in 1797 en een opmetingstekening van de kerk in 1912 (Stadsarchief Gent, Atlas Goetghebuer), detailfoto's van kerk en klooster en vergelijkende tekeningen naast foto's van het "Patershol".

Exemplaren van de overdruk-editie zijn te verkrijgen op het Secretariaat van het "Kultureel Jaarboek", Bisdomplein 3, Gent. (Prijs : 150 Fr.)

L.H.

II. Prof. P. Kluyskens publiceerde in "De Gentenaar"

Jan van Dadizele vermoord (2.4.1975).

Jenny Montigny, de artistieke suffragette van de Leiestreek (17.4.1975).

De tweelingsbroeders Van Coppenholle (20.4.1975).

Jan van Coppenhole, onverzoeikbaar, onverzetsbaar (2.5.75).

III. In de Gentse kranten verschenen op 22 april 1975 twee bladzijden "Informatie van de stad Gent".

IV. Door het Secretariaat van de Kon. Academie voor Nederl. Taal- en Letterkunde werden uitgegeven :

"Medische en Technische Middelnederlandse Recepten" door Prof. Dr. W. Braekman. (423 blz., prijs : 520 fr.)

"De Esthetica van Hugo Verriest" door André Demedts. (65 blz., luxe editie. Prijs : 250 fr.)

Beide werken kunnen besteld worden bij het Secretariaat van de K. A-

cademie voor Nederl. Taal- en Letterkunde, Koningstraat, 18 Gent.

V. Nummer 2 van het tijdschrift "Toerisme in Oost-Vlaanderen" is volledig gewijd aan de Gentse Floraliën.

VI. *Provincie Oost-Vlaanderen. Kultureel Jaarboek 1973.*

In mei verscheen het Kultureel Jaarboek van Oost-Vlaanderen. Naast de gewone artikels bevat de eerste band een grondige studie over "Armand Heins, Kunstenaar en Esteet" door Et. Dhont en een studie van Dr. A. M. Musschoot "Vijfentwintig jaar Dr. J.O. De Gruyterwedstrijden", waarin prachtig de grote kunstenaar De Gruyter wordt belicht. De tweede band bevat een aantal studies over "Het Pand van de Geschoeide Karmelieten". (zie bespreking vooraan). De beide banden kunnen besteld worden bij de Dienst voor Kulturele Aangelegenheden door storting van 185 F. voor de leden van de Heemkundige en Historische Kring Gent op postrekening 000-0090762-67, Verkoop Druksels, Griffie, Gouvernementstraat 1, Gent. (lidmaatschap vermelden; voor niet-leden : prijs 250 F.) Warm aanbevolen.

AANWINSTEN BIBLIOTEEK

Van ons medelid Raymond DE MEYER, ere-schooldirecteur, ontvingen wij met dank de boeken hierna :

1) - Gand, guide illustré, 4e druk, z.j., een onvindbare gids met talrijke illustraties (waaronder zichten van de tentoonstelling van 1913), uitgegeven door de plaatselijke commissie voor monumenten en waaraan medewerkten : de hh. Paul BERGMANS, Emile BRAUN, Jos. CASIER, Prosper CLAEYS, graaf de Kerchove de DENTERGHEM, A. DIEGERICK, A. DUTRY, A. HEINS, Henri PIRENNE, Gabriel VAN DEN GHEYN, Victor van der HAEGHEN, Alfons VAN WERVEKE, L. VARLEZ.
Namen die borg staan voor de degelijkheid van de gids.

2) - BLOEMENKENSWIJK, van de schenker, of de geschiedenis van de voormalige 10e wijk, een rijke bron van inlichtingen over het verleden van stadswijken.

3) - DE HEL of hoe ze op aarde kwam (Dagboek van een Menigte) van J. DE GRAEVE (Volksdrukkerij Gent 1919), een bekroonde volks- en oorlogsroman over de oorlog 1914-1918.

Zoals ETAPPENLEVEN (Wandt) speelt het verhaal zich af te GENT en vertelt op volkse wijze het dramatisch wedervaren van onze bevolking tijdens deze donkere bezettingsjaren.

Een brok volksleven dat met genoegen zal gelezen worden door al wie dit grauw bestaan beleefde, maar in de tegenspoed de nodige moed op-

bracht om zijn toekomst met vertrouwen te zien en voor te bereiden.

Mevr. VAN GELUWE-EGGERMONT

TE GENT

I. MUSEUMLEVEN

Op 18 april jl. werd in het Museum voor Schone Kunsten het eerste paneel geopend van een drieluik over 1000 jaar Gentse kunst.

Hier betreft het muurschilderkunst, schilder- en tekenkunst, graveer- en beeldhouwkunst.

Aan de hand van een rijk versierde catalogoog kan de bezoeker de evolutie van de lokale kunst gedurende tien eeuwen volgen, in 22 zalen van het museum, waaronder 10 aan de moderne kunst zijn gewijd.

Onder de leiding van hun conservator (Dr. Paul EECKHOUT) hebben de wetenschappelijke medewerkers ontzaglijk en goed werk geleverd, dat voor de toekomst nuttig kan blijken.

De conservator van het stadsarchief (Dr. Joh. DECAVELE) schetst in voornoemd catalogus het historisch kader waartegen dit bruisend kunstleven zich heeft ontwikkeld om uiteindelijk een benijdenswaardig patrimonium na te laten.

De heer Paul EECKHOUT hield te dezer gelegenheid een lezing, waaraan wij het volgende ontlenuen :

De steden hebben een grote rol gespeeld in de geboorte van een nieuw tijdperk en bevorderden de ontwikkeling van het lokaal kunstleven.

Dit is het geval geweest met onze stad en de tentoonstelling getuigt van het vernuft en de kunstzin van haar kinderen, wier werken hier vertegenwoordigd zijn.

In tegenstelling tot de Brugse school (Van Eyck, Memlinc, David, Pourbus) of de Antwerpse school (Metsijs, Rubens, Jordaens, Van Dijck) of de Doornikse school (Van der Weyden) is de Gentse school (van der Goes, Justus van Gent, Petrus Christus, Simon Bening, Gerard Horenbout, Lucas de Heere, Van Eyck) nooit als een zelfstandige school beschouwd geweest.

En nochtans heerste alhier een bedrijvig artistiek leven, waarvan getuigen de ontelbare muurschilderingen, de beeldhouwwerken uit de XIVe eeuw, die onze abdijen, kloosters en kastelen versierden.

Justus van Gent, maar vooral Hugo van der Goes (wiens invloed in het buitenland zeer groot was) hebben een eigen realistische stijl gecreëerd, dicht bij het volk en totaal verschillend van voornoemde scholen.

Dezelfde stijl vinden wij terug bij de anonieme meesters van de XVe eeuw en zelfs bij kunstenaars als Van de Woestijne en De Bruycker, een stijl die als één der constanten van de Gentse kunst mag beschouwd worden.

Minder bekende kunstenaars (Cruyl, Deleyen, Van Reysschoot) gera- ken nu uit de vergetelheid, terwijl aan de beeldhouwkunst meer aan- dacht wordt geschonken.

Bij de graveerkunstenaars spelen naast de anonieme meesters van de XVe eeuw, de Heymbroucks, Van der Keere, Neyts, figuren als De Bruycker, Cantré, Verdegem, Stuyvaert, Severin, Gaudaen geen beschei- den rol en getuigen op hun beurt van de grootte en de onsterfelijkheid van een Gentse kunst, die in het museum zo sprekend tot zijn recht komt.

Mevr. VAN GELUWE-EGGERMONT

II. Met zijn doctoraatsverhandeling "De funktie van de fictie in het maatschappelijk proces. Onderzoek naar de relatie tussen de reële we- relld van de lezer en de fiktionele wereld van zijn lektuur. Casus : de lektuur van de geschreven fictie te Gent in de periode 1836-1860" werd Helmut Gaus bekroond met de provinciale prijs voor Geschiede- nis 1974.

Helmut Gaus werd op 13 juni 1942 geboren te Heideck in West-Duits- land en is thans woonachtig te Sint-Amandsberg.

In 1964 behaalde hij te Gent het diploma van licentiaat in de Letteren en Wijsbegeerte, sektie Geschiedenis, met als proefschrift "De mentali- teit en haar evolutie bij het lezerspubliek der Gentse kranten, 1840- 1845". Negen jaar later, in 1973, promoveerde hij met de grootste on- derscheiding tot doctor in de Letteren en Wijsbegeerte, sektie Geschie- denis.

Helmut Gaus was hoofdzakelijk werkzaam op wetenschappelijk gebied, eerst als navorser aan het Interuniversitair Centrum voor Hedendaagse Geschiedenis (van 1964 tot 1966), vervolgens sinds 1969 als assistent en sinds 1974 als eerstaanwezend assistent aan het Seminarie voor Nieuwste Geschiedenis van R.U.G. Sinds 1973 heeft hij de algemene leiding van de "Postakademiale werkkolleges voor leraars geschiedenis en maatschappelijke vorming", georganiseerd aan de R.U.G. Tenslotte is hij sinds 1974 sekretaris van de "Jan Dhondt Stichting" en lid van de redaktie van het Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis". In samenwerking met A.J. Vermeersch schreef Helmut Gaus "Réper- toire de la presse bruxelloise (1789-1914) - Repertorium van de Brus- selse pers (1789-1914) L-Z", Leuven-Parijs, 1968 (Interuniversitair Centrum voor Hedendaagse Geschiedenis, Bijdragen, nr. 50).

In 1965 publiceerde H. Gaus in "Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent" de studie "Utopisch socialis- me in de Gentse pers 1840-1845".

III. Aan het begin van de op- en afrit van de autosnelweg aan het Ko- ning Albertpark werd in april het standbeeld "De Maagd van Gent" ge- plaatst. In de Gazette van Gent van 27 juni 1852 lezen we : "Op het architraaf van de hoofdgevel van het nieuw station werd het bronzen

standbeeld geplaatst door Willem Geefs beeldhouwd en de Maagd van Gent voorstellend. De Maagd houdt in haar hand een lauwerkroon en steunt met de andere hand op een schild met de gouden leeuw op een zwart veld. Het standbeeld werd gegoten bij Leclerc te Brussel, is 3,10 m. hoog en weegt 2.308 kg.”

Willem Geefs werd geboren te Antwerpen op 10 september 1805 en overleed te Brussel op 24 januari 1883. Samen met zijn broer Jozef en andere beeldhouwers werkte hij ook aan de beelden van de Congreskolom te Brussel.

IV. Tijdens de paasvacantie had in de Sint-Pietersabdij een vakantie-kamp plaats voor “amateur-archeologen”. Bij het graven heeft men een afvalput ontdekt vol belangrijk archeologisch materiaal. (zie De Gentenaar 2.4.1975 en 17.4.1975)

AANVULLENDE LEDENLIJST

- 731. Mw. Cools-Derudder M. Sparappellaan 6, 9030 Wondelgem.
- 732. Vanderhaeghen A. Eeklostraat 25, 9910 Mariakerke.
- 733. De la Ruelle M. Gontrodestraat 48, 9219 Gentbrugge.
- 734. Van Coppenolle W. Peerstraat 44, 9000 Gent.
- 735. Mw. Verstichel Oude Vierschaarstraat 5, 9831 Deurle.
- 736. De Vos N. Brusselsesteenweg 189, 9218 Ledeberg.
- 737. Mej. Van Butsele L. Gordunakaai 83, 9000 Gent.
- 738. Kultuurkring Bank van Brussel Kouter 173, 9000 Gent.
- 739. Beyst R. Onderbergen 40, 9000 Gent.
- 740. C. & A. Veldstraat 88, 9000 Gent.
- 741. Claeys G. Hundelgemsesteenweg 586, 9220 Merelbeke.
- 742. Denis Y. Tweebruggenstraat 16, 9000 Gent.
- 743. Bousse R. Brugsesteenweg 16, 9000 Gent.
- 744. Dr. Depoorter H. Coupure 95, 9000 Gent.
- 745. Carels J. Zomerstraat 24, 9000 Gent.
- 746. Van Hoecke M. Metdepenningenstraat 7, 9000 Gent.
- 747. Mw. Everaert D. Gustaaf Callierlaan 31, 9000 Gent.
- 748. Goethals R. Meidoornhof 52, 9219 Gentbrugge.
- 749. Mw. De Taeye M. Lange Steenstraat 18, 9000 Gent.
- 750. Van Hauwermeiren A. Twaalf Kameren 139, 9000 Gent.
- 751. Colpaert F. Winkelstraat 10, 9910 Mariakerke.
- 752. De Buyst R. Rijsenbergstraat 184, 9000 Gent.
- 753. Cocquyt F. Goudenregenstraat 20, 9000 Gent.
- 754. Van Mossevelde Oude Houtlei 96, 9000 Gent.
- 755. De Keuckeleire F. Molenstraat 5, 9820 Sint-Denijs-Westrem.
- 756. Mw. Pfister K. - Van Bignoot Röteweg 15, 78 Freiburg i. Br.
(Duitsland)